

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díj: száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-ánál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Keresztyén szellemű hitfelekezeti.*)

Mikor a szabadabb eszmék, szabadabb gondolatok megindulnak, azoknak kíséretéhez rendszeren fonák nézetek, túlzó törekvések is csatlakoznak. Ugy van ez, mint midőn tavasszal a föld kebele megmozdulván, a hasznos növények mellett a kártékonyak is kikelnek.

Szabad gondolkodás, szabad irány indult meg korunkban a vallási élet mezején. Nagyon jó, hogy az egyházak belsejét a szabad lég kissé átjárja! Azonban a vallási szabadelvűség kíséretében is ott vannak már a ferdeségek és túlzások; a haladás kellő irányából sokan kitérültek és tévedésre vetemedtek.

Elég csupán azt említenem, hogy sokan a másvallásuk iránt, a nemes elfogulatlanság magaslatára kívánván emelkedni, saját hitfelekezetükkel való összeköttetéseket lazították meg, s annak érdekei iránt lettek hidegekké, közönyösökké; mintha a hitfelekezeti, a hitfelekezethez tartozás már egészen elavult dolog és korlátolt felfogás volna.

Szent leczkénkben az apostol így szól: „Mig időnk vagyunk, mindenkivel jól tegyünk, de kiváltképen a mi hitünknek cselédeivel. E rövid mondásban ki van fejezve, hogy a keresztyénség egyetemesség ugyan, de egyszersmind felekezeti; és így hogy a keresztyénnek a mellett, hogy az egész emberiséget szívébe kell ölelnie, van egy szűkebb kör is, saját hitsorsosainak társasága vagyis felekezete, a melyért különösebben élni tartozik.

Ily ker. szellemű felekezeti mellett kívánom én most gyöngé szavamat fölemelni, és ehhez képest szólani fogok arról, hogy a) mi általában a feleke-

*) Alapige: Gal. VI. 10. „Mig időnk vagyunk, mindenkivel jól tegyünk, kiváltképen pedig a mi hitünknek cselédeivel.“ Most midőn bizonyos ködös egyházi kosmopolitizmus — az egyháziasság sirásója, — a modern vallásos szédelgés egy új faja, kezd nálunk is terjedezni: alkalmoszerűnek találjuk e nyomós érvelésű egyházi beszédet, mely épen kerkérdést tárgyal, közre adni. — Az író tekintélye s a tárgy fontossága, indokolják hogy rendkívülieg egyházi beszédet közlünk.

Szerk.

zetiség, b) van-e ennek helye a vallás körében és c) miben nyilvánul a ker. szellemű hitfelekezeti?

I. A felekezeti jelent általában kiválást mások közül és külön állásfoglalást mások irányában. Ez sokszor ellenségeskedést is von maga után s épen azért nagyon jó volna, ha az emberek között semmi válaszfal sem léteznék, hanem az egész emberiség egy és osztatlan társaságot képezne.

Ily társaság azonban a földön sohasem lesz, az emberek az emberiség tágas körében mindig több kevesebb különvált csoportokat, vagyis felekezeteket fognak képezni.

Ez a dolog természetében rejlik.

Miként a fa számtalan gyökérszákkal van a föld talajához kötve: úgy minket számtalan érdekek fűznek földi létünkhöz. A kikkel már érdekeinkre nézve találkozunk, a kikkel gondolkodásunkra, nézeteinkre, elveink s törekvéseinkre nézve egyezünk: maga a természet rendje utasít, hogy azokhoz szorosabban csatlakozzunk. És minél több érdekeinkre nézve vagyunk másokkal közösök: annál szorosabb és közvetlenebb lesz azokkal való szövetkezésünk is.

A természetnek ezen törvényénél fogva válnak ki és csoportosulnak külön az emberiség körében az országok, nemzetek, megyék és városok, és viszont ezeknek körében a különböző osztályok, testületek s végül a családok. És mindezek ugyanannyi felekezeteket képeznek.

Mert a felekezet és felekezeti nemcsak különválást jelent a tömegeből, hanem jelenti azoknak, kik elveikre, gondolkodásukra, törekvésök és érdekeikre nézve egyeznek, a közös cél könnyebb elérhetése végett, egymással való társulását és szövetkezését is.

Korunk kicsinyléssel akar tekinteni a felekezeti, pedig soha a felekezeti ösztöne jobban nem munkált az emberekben, mint most, midőn minden életmód, minden foglalkozás emberei annyira kívánják külön osztály-érdekeiket képviselni a társadalomban. Ott vannak a különböző politikai táborok; ott számtalan egyletek és társulatok; tanítók, tanárok, művészek, tudósok, hivatalnokok, iparo-

sok, kereskedők, gazdák s jogászok egyletei. Mik ezek mind, hanemha ugyanannyi felekezetek, különválások és érdekcsoportosulások a társadalomban?

Azonban ez magában véve nemcsak nem baj, sőt helyeselhető dolog. Mert mint a méhek apró sejtékbe rakják le a nedvsöppeket és úgy szolgáltatják a mézet: úgy mi is akkor élhetünk valóban a nagy emberiségnek is, ha közelebbi érdekköreinknek: családunknak, városunknak, hazánknak és nemzetünknek élünk; és így ha a társadalomban felekezeti kötelességünknek minden irányban megfelelünk. Mert mit ér annak világpolgársága, kit sem haza, sem nemzetiség, sem város, sem család ügyei nem érdekelnek s így a ki közelebbi érdekgyűrűzetében sem teljesíti kötelességét?!

II. De talán a felekezeti, ha más téren megengedhető is, a vallás mezején épen nem; s így talán azok tesznek helyesen, a kik sajátképen egy hitfelekezethez sem csatlakoznak? Vizsgáljuk meg e kérdést elfogulatlanul.

Igaz, hogy a vallással már sokszor visszaélt az emberek; igaz, hogy a hitfelekezeti türelmetlenség a történelemnek sok lapját írta már be sötét és kebellázító eseményekkel: de mindemellett, valamint a vallás az emberiségnek mindig legfőbb java lesz, úgy a hitfelekezetiesség, vagyis a vallás terén külön csoportok alakulása, természetes és jogosult dolognak megmarad...

A vallás legszentebb érdekeinket képviseli. Ha már más téren is el- és érdektársainkkal, célunk elérhetése végett, szövetkeznünk és kezét fogunk kell: mennyivel inkább kell ezt tennünk a vallási téren, hogy Isten országát magunkban és a társadalomban terjeszthessük.

Igaz, hogy a ker. vallás világvallási küldetéssel bír s bekövetkezik egykor az idő, midőn lesz egy akols egy pásztor, midőn a föld kerekéségén mindenki Jézust fogja vallani Krisztusnak és Urnak: de valamint bármely helyiségnek is, minél tágasabb, annál több osztályai vannak, úgy nem alaptalannak látszik azon föltevés, hogy az egy és egyetemes egyházban is mindig lesznek több kevesebb osztályok vagy felekezetek.

A ker. vallás főbb igazságaiban, hogy van Isten, van lélek, van sirontúli élet, mindnyájan egyet érthetünk: de a vallás részletesebb igazságaira nézve, a melyek pedig szintén nem fontosságnélküliek, valamint a vallás társulati elvekre és szertartásokra nézve, mindig lesz különbség e földön az emberek között.

Már, a kikkel a vallás igazságaira nézve minél több pontokban egyezünk; a kiknek vallási intézményei, szokásai, szertartásai és társulati elvei nézeteinkkel találkoznak: azokhoz mi magunkat mindig közelebb fogjuk érezni, mint másokhoz; azokkal minket a szorosabb egyesülésre, társulásra maga a természet rendje utasít. Következőleg a

vallás terén is a felekezeti, vagyis a rokon elemeknek kiválása, szorosabb egyesülése és társulása épen oly természetes és jogosult, mint a világi élet mezején. A vallás nagy célját is úgy közelíthetjük meg, ha azokkal, kikkel egyek vagyunk hitben, reményben, irányban, szellemben, törekvésben, egyek leszünk szeretetben is; és ha velők szorosabban kezét fogva munkálkodunk.

Igy tett idvezítőnk Jézus, és így tettek az apostolok is. Jézus apostolokat vett maga mellé, és így kiválasztott és maga körül csoportosított egyeseket a nagy tömegeből; és az apostolok is a közös hit és közös remény alapján a követőket külön társulattá, gyülekezetekké alakították. Ily különválás és társulati szövetkezés, vagyis sajátképen felekezeti nélkül a keresztyénség alig győzhette volna meg a világot.

A ki tehát egy hitfelekezethez sem akar csatlakozni: vagy azt fejezi ki, hogy vallási gondolkozására és céljára nézve társat nem talál, a mi elég szomorú dolog rá nézve; vagy azt, hogy ő neki sajátképen nincs vallása; mert nem kell gondolnunk, mintha hitfelekezeti mellett az emberség közös vallási célját munkálni ne lehetne. Igen, mert

III. a ker. szellemű hitfelekezetiességben meg van az egyetemesség is.

Azt mondja ugyanis idvezítőnk: szeresd felebarátodat mint te magadat; sőt azt parancsolja, hogy szeressük még ellenségeinket is. Szent leczkénk is ezzel egyezőleg azt mondja: míg időnk van, mindenekkel jól tegyünk; tehát, hogy az egész emberséget s annak minden tagját különbség nélkül felöleljük munkás szeretetünk körébe. Már ennél emberszeretet tekintetében egyetemesebb állásra helyezkedni nem lehet; a keresztyénség tehát a legtisztább, legnemesebb emberséget is magában foglalja.

Ebből következik, hogy vallásunk is a másként hívők s gondolkozók iránt nemcsak az ellenségeskedést és türelmetlenséget tiltja, hanem jóakaratot és szeretetet is parancsol.

Voltak ker. hitfelekezetek, melyek egymást üldözték, háborgatták s nemcsak a testen, de a lelken is erőszakoskodtak. De tették ezt nem Krisztus szellemétől, hanem a világ lelkétől vezetettve. A ker. szellemű hitfelekezetiesség nem üldöz, nem türelmetlenkedik, harczokat nem indít, mások jogait s lelkiismereti szabadságát el nem tapodja s épen úgy nem jelenti a más vallásuak gyűlöletét, mint a hogy a jó hazafiság nem azt teszi, hogy az emberség egyetemes érdekei iránt érzéketlenek legyünk s más népfajokat és nemzetiségeket nyomjunk el.

A keresztyénség azonban egyetemessége mellett egyszersmind legnemesebb felekezetiesség, szent leczkénk szerint, mindenekkel jól tegyünk, de kiváltképen hitünknek cselédeivel; miből következik, hogy val-

lási tekintetben legközelebbi tartozásunk saját hitsorsosaink, hitfelekezetünk, egyházunk és gyülekezetünk iránt van, és úgy következnek távolabbi sorban a többiek, épen úgy mint a hogy az összes emberiség szeretete mellett közelebbről hazánkat, nemzetünket, szülő- és lakóhelyünket, családjunkat kell szeretnünk.

Sokaktól lehet hallani: előttem egyik vallás olyan mint a másik. S azt hiszik, ezzel valami nagy bölcseséget mondanak; holott szavaiknak értelme az, hogy ők egyik vallásra épen úgy nem adnak semmit, mint a másikra. Sokan meg így szólnak: mindegy, akármely valláshoz tartozunk, mert mindnyájan egy Istent imádunk. Még a mellett, hogy mindnyájan egy Istent imádunk, száz meg száz olyan kérdésekre különbözhethetünk egymástól, melyek közönyösöknek nem tekinthetők. Előttem nem mindegy, keresztyénség-e vagy muhamedánizmus? sőt az sem, hogy római katholicismus-e vagy protestántizmus? Nekem az én vallásom legjobb, ahhoz ragaszkodom legjobban s épen azért saját hitsorsosaim, hitfelekezetünk, egyházunk és gyülekezetünk iránt érzem a legközelebbi tartozást; és bár a másvallásuk jogait tisztelem s a másvallásuk iránt is szeretetet hirdetek: mégis azzal tartok, a mit az apostol sz. leczkénkben mond, hogy mig időnk van, mindenkkel jól tenni igyekszem, de kiváltképen hitünknek cselédeivel mindenekfelett saját hitfelekezetünknek érdekét kívánom előmozdítani, meg lévén győződve, hogy ezáltal közvetve az emberiségi közczélokot is előmozdítom.

Ime! így és ebben nyilvánul a ker. szellemű hitfelekezetiesség. És az ily hitfelekezetiességet nemcsak szégyenelnünk nem kell, sőt dicsőségünknek tarthatjuk.

Sokakban a fonákul értelmezett szabadelvűségénél fogva meggyöngült a hitfelekezetiesség tudata és érzete, és saját egyházuk szent érdekei iránt is meghidegültek. Nekünk a ker. hitfelekezetiesség tudatát és érzetét ébren tartanunk, sőt élénkíteniük is kell.

Nem szeretetlenséget és türelmetlenséget hirdetünk mi a másvallásuk iránt, hanem azt, hogy kiváltképen szeressük egymást, kik egy hitet és egy reménységet vallunk; mert ha saját hitsorsosaink iránt is hidegek lennénk, hogyan érezhetnénk melegen a hozzánk távolabb állók iránt? Védjük, ápoljuk hitfelekezetünk jogait és érdekeit; emeljük közösen, együttesen gyülekezetünk terheit s virágossá tassuk annak békességét, előmenetelét. Az se legyen közönyös dolog ránk nézve, hogy számunk fogy-e vagy szaporodik és más hitfelekezet tesz-e hódítást mi közöttünk? Senki hitén se tegyünk erőltetést, de hitünk világosságát, mint az apostolok, lobogtassuk, hogy másokat is világosságra vezéreljünk.

Ily értelemben, ily szellemben legyünk mi hitfelekezetünk tagjai, a hitfelekezetiességnek barátai, soha el nem

hidegedvén egyházunk és gyülekezetünk érdekei iránt, hanem követvén a nagy apostol emez intését: mig időnk van, tegyünk jól mindenkkel, de kiváltképen a mi hitünknek cselédeivel.

(Elmondott egy népesebb gyülekezetben, 1877. jun. 10.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Bibliamagyarázatok a szószéken.

Irla Barakonyi Kristóf ref. s. lelkész. Miskolcz, 1877. Sr. 201 lap. Fraenkl B. könyvkiadónál. Ára 1 frt 60 kr.

Azoknak, kik a nehéz munka alatt már érzik a teher nagyságát, nagy örömeire szolgál, ha az ifju nemzedéket látja, hogy komoly munkához fog és a nagy cél elérését elősegíti szorgalmatos dolog folytatással. — Egy ifju, előre törekvő ember műve áll előttünk, így már ez az ok is elegendő arra, hogy nemes bátoritással teljes elismerésünket fejezzük ki komoly igyekezetéért, de itt nemcsak ezen egy ok van arra, hogy méltó dicséretünket érdemelje ki Barakonyi ur, hanem az is, hogy mig műve egyrésztől hézagot pótol, addig másrésztől jó, hasznos és a célnak némileg megfelel.

A műben oly megállapodott gondolatmenetet találunk, mely csudálatra bír. Nem modern, nem orthodox a mű, valóságos bibliai szellem lengi át azt. Magyarázataiban szorosán tárgyánál marad, az ebből kisugárzó eszméknek ad kellő kifejezést, az ezáltal felkeltött érzelmeket adja elő nem szárazon, de nem is üres czifra stylusban, hanem gyönyörködtetőleg, didaktikailag. A kiválasztott tárgyak mind igen tanúságosak, s kidolgozásuk sok nehézséggel járt, amennyiben népszerű nyelven, könnyen felfoghatón kellett kifejezni minden tételét, még pedig azért, mert nem iskolai magyarázat írása volt a cél, hanem a biblia iránti meleg érdeklődés gerjesztése a gyülekezet tagjainak kebelében. — Ez a tér, melyre Barakonyi ur lépett, járatlan, s ezt magunknak megmagyarázni nem igen bírjuk, még pedig azért, mert ez a bibliamagyarázás egyik fontos részét képezi a gyakorlati lelkészetnek, mert mig a prédikáció, a felvett alapigéből kiindulva sokszor igen messze terjed s inkább és többször a napi események méltatását vagy kárhóztatását tárgyalja, mindemellett is megmaradva a bibliánál: addig az ilyen bibliamagyarázatnak minden szavával, tételével a bibliából vett alappól kell maradni, fel kell mutatni előbb az álláspontot, melyből a tárgyat tekinti, teljes világításba kell helyezni a kérdést, s a hallgatót akként kell meggyőzni, hogy az semmi tekintetben kételyben ne maradjon, s a biblia által előadott eseményt értse, tudja, felfogja s életében, körülményeiben saját javára valósítani képes legyen.

Népszerű bibliamagyarázatot írni: igen nagy feladat, — mert az teljes bibliai jártasságot, szellemet kíván. Kell, hogy gondolkodásunk egészen a biblia álláspontján nyugodjék, s abban irtakat teljes hittel, teljes meggyőződéssel, hátsó gondolat nélkül fogadjuk. És így az én felfogásom szerint a ki bibliamagyarázatot ír a helv. hitv. anyaszentegyház hivei számára, annak az anyaszentegyház hitelveivel egyetértőnek kell lenni, tehát olyannak, a ki az Istent hiszi, Krisztus Jézust mint Isten fiát, megváltójának, az örök élet megszerzőjének hiszi. A Szentlélek Istent dicsőíti, tőle várja a hitbeli megerősítést, egyszóval szívét, lelkét, gondolatát s egész valóját a szentháromság egy örök személyes élő Isten hit e tölti be.

Ha ez a hit hiányzik, irhat valaki bibliamagyarázatot, de az zengő érc és pengő czimbalom leend, mely elhangzik a pusztában, s nyomot maga után nem hagy, sem erősítő, vigasztaló, bátorító, világosító hatást nem szül. A biblia, minthogy isteni mű, kívánja, hogy istenes lélek nyúljon hozzá, az ily lélek előtt feltárja felséges és dicsőséges voltát, megmutogatja elragadó erejét, s a vizsgálódót kézen vezeti, feledteti vele a mulandó világot, s mit emberi elme előbb lehetetlennek itélt, azt lehetnek, valónak bizonyítja be.

Ah! de ily lelki kegyesség mily ritka, ily egyesség ember és Isten között, ah! mily kevés találhatik az Ur szolgálói között is, ebből lehet kimagyarázni a bibliamagyarázatok kevés voltát.

Az idősebb lelkészek látják s érzik ezt, s nem mernek a világosságba nézni, s maradnak a régi egyszerűnél, bibliamagyarázataiknál segítségül veszik a régieket s ujat teremteni félnek. — Az ifjak közül akadt im egy bátor apostol, kezébe vette a tollat, irt, hogy a neki adatott világosságot véka alá ne rejtse, hanem „mások is látván azt, dicsérjék az Urat.“

Műve ajánlatra méltó s a nagy reclam, mely e munkát megelőzte, hegyként nem szült egeret. Nem tökéletes a mű, de hisz nincs is tökéletes semmi e földön, de hogy sikerrel használható s elmondása a hallgató lelkére üdítő hatást fog gyakorolni, bátor vagyok állítani. — Ezek elmondása után vegyük elő magát a művet.

Barakonyi „Bibliamagyarázata“ magában foglal 20 magyarázatot és 5 alkalmi egyházi beszédet.

Az előszóban szerényen kijelenti célját, mely nem volt egyéb „mint figyelemre hívni fel a prot. theológiával foglalkozó világot, hogy ez irányban gondoskodnék mihamarább arról, hogy az egyh. szószék számára, népies nyelven irt magyarázatot adja a bibliának.“ — Ezen állásponttól tekintem én is e művet s osztom az író nézetét, különösen ha hallom az üresedő templomok elleni panaszt, a vallástalanság, közönyösség vádját, melylyel mostanában oly sokszor vannak súlytva a gyülekezetek, — ezen figyelmeztetést igen idején valónak tartom s megvalósulása a betegségre nézve azt hiszem hathatós gyógyszer lenne.

Az 1. magyarázat „a hegyi prédikáció.“ Máté V. 1—12. vers. Igen rövid bevezetés után, versenkint magyarázza a boldogság keletkezését s midőn végig ment tárgyán, az író szerint a legnagyobb boldogság Jézusért élni és halni. E pár szóban már feltalálhatjuk a keresztyéni érzelmek alapkövét a Jézushoz ragaszkodást, „hogy ő benne örülvén és örvendezvén, bőséges lehessen jutalmunk mennyekben.“

2. Máté V. 13—21. versekről irt magyarázatában a lelki dolgokra való törekedést magyarázza. Tárgyát közelítőleg sem meríti ki, s a mély eszmét igen rövid s nem erős vonásokban tünteti elő. Ennek oka azonban véleményem szerint abban rejlik, hogy szerző e magyarázatokot hétköznapi reggelenként tartá, mikor az idő, körülmények és a hallgatóság száma a szabályozó, beszédünk terjedelmére nézve.

3. Máté V. 21—37. Nem ejtve el az eszmelánczolatot e magyarázatban, tovább folytatja szerző a rövid de velős és érthető megvilágosítását a hegyi prédikációnak. Ebben a halálbüntetés ellenesének mutatja be magát a szerző. Tételeinek megkönnyítésére igen találó bibliai idézeteket használ, mi az ifjura nézve igen ékes szó a bibl. jártasságban, p. a békességről szólva ezt idézi: Igyekeztek erre ti is és a ti házatokban „az irgalmasság és igazság előtalálják egymást s az igazság és békesség egymást csókolják.“ (Zsolt. LXXXV. 11.)

4. Máté V. 38—48. A stylus az ember; e magyarázat minden szavában a békességre való igyekezetet tárja fel, minő maga a szerző, megutáltatja a boszúállást s „képmutatás nélkül való atyafiúi szeretettel, egymás igen szeretetére ösztönöz.“ E magyarázatonál is a bibliai idézetek helyes választása nagyon megragadja úgy az olvasót mint hiszem a hallgatót is.

5. Máté VI. 1—16. E magyarázatban a gyülekezetet az ügyefogyottak iránti szánalomra, a szükségben levőkre nézve adakozásra buzdítja a szerző szövege nyomán, majd az uri ima egyes tételeit világítja meg. Nagy tételét igen röviden tárgyalja s inkább csak érinti azokat, mint kimeríti.

6. Máté VI. 17—34. v. Ebben a böjtöt magyarázza s a mennyei javak helyes szerzőmódját. Szerző felfogása igen jó, tárgyalása meggyőző és világos, több felvilágosító idézetei minden tekintetben tárgyszerűek.

7. Máté VII. 1—13. Ebben az önismeretre buzdítja hallgatóit, történeti eseményeket hoz fel, melyek igen érdekesek. Az igazságosságot ajánlja. E beszéd igen sikerült és didacticalai módszere dicséretre méltó.

8. Mát. VII. 13—29. Ezen magyarázattal végzi be a hegyi prédikáció megvilágítását, melyről így szól: Isteni tudományának egész teljessége van e prédikációjában felmutatva azon nagyszerű erkölcsstudomány, rövid rendszerbe összefoglalva, — melynek igazságát kész volt a keresztfá halála által is bizonyítani. . . Ezután lelke melegével elmereng a szerző felséges tárgyán, látja miként hajol meg az Idvezítő előtt a sokaság, s mint tesznek bizonyoságot, „soha ember úgy nem szólott mint ő“ s mintegy lelke fájdalomával kiált fel, „S mi az oka tehát mégis, hogy a jézusi tudománynak a felvilágosítás és a műveltség jelen napjaiban még mindig akadnak ellenségei?“ E kérdésre így felel: „Vannak kik mindenkor tanulnak, de soha az igazságnak ismeretére nem jutnak.“ (Tim. II. levele III. 7. v.) E magyarázat a mű fénypontját képezi s valóban az is

9. „Pál apostol élete“ czim alatt magyarázza II. Kor. XI. 18. 21—32. verseit. — Élénk irálylyal, szorosán a biblia útmutatása szerint mutatja fel a rettentetlen apostolt. E magyarázatban szokatlanul meglátszik a fölhevülés, a mi Barakonyi urnál ritkaság, ő száraz tárgyilagossággal szokta fejteni tételeit, itt azonban melegséget tanusít. A magyarázat igen kitünő, és sikerrel használható.

10. Jeremiás XXIV. részét magyarázza: „A jók és gonoszok példázatként a figék által.“ A szerző történeti leírást bocsát elő, azután tér szorosán tárgyára. E történeti kitérés igen becses s a szerző széles olvasottságáról tanuskodik. Meggyőző szavakkal tárja elő „a jó és rossz fügéről való hasonlatosságot.“ S a kivonható tanúságot — melyre a hallgatókat rávezette — elhallgatja, s reájuk bizza, hogy húzzanak abból saját részükre okulást.

11. Jézus ellenségei. Máté XXI. 23—28. XXII. 15—22—23—33. Felmutatja szerző Jézus ellenségeit, kik őt megbuktatni akarták. Hű színekkel festi a papi fejedelmek fondorkodásait, a farizeusok alattomos áskálódásait. Záradékbán így szól: „Vannak-e közöttünk Krisztusnak ellenségei?“ fájdalom igen-nel kell felelnünk. E magyarázatban is főjellem a közvetlenség, melylyel szól a szerző a hallgatókhoz, az a keresetlenség, teljes otthonosság, a mi által a beszéd élővé és hatássósá lesz.

12. Jéruzsálem elpusztulása. Máté XXIII. 37—38. XXIV. 1—8. 14—21. és 34. Történeti rajzokkal gazdag magyarázat, s

tekintve a történet iránti rokonszenvét minden embernek, mondhatjuk, hogy e magyarázat elmondása hatást szül.

13. **Krisztus ifjúkora.** (Karácsony utáni vasárnap.) Lukács II. 40—52. Erkölcsi vonásokkal példázza Jézus és szülei közötti viszonyt s eredményül azt adja, „hogy akként neveljük gyermekeinket, hogy az igazság és békesség, bölcsesség tudományának szeretete által a szülők legdrágább gyöngyei legyenek.“

14. **Keresztelő János.** Mát. III. r. Igen világos irállyal adja elő Keresztelő János előhírnökségét, miként kereszteni meg Jézust s a keresztség alkalmával megnyilatkozik az ég, „ez az én szerelmes fiam“ szó hangzik. Magyarázatát így végzi: „a tudomány él, s az ige hirdetése, a megtéréshez illő gyümölcsöket megtermi bennünk is, adja az Isten!“

15. Luk. I. 1—3. II. 1—11. Karácsony délutánra való rövid kis egyházi beszéd, mely általánosságban szól a teljes időről, Jézus születéséről, kitér az éjféli misék megmagyarázására is stb.

16. I. Kor. XV. 12—14; 35—57. versekről „Husvét délutánjára“ irt magyarázat. E magyarázat a feltámadás és örök élet hitszilárdságának szószólója.

17. Csel. II. 37—47. versekről „Pünköst délutánjára.“ Péter prédikációjáról szól előbb, előadja az első keresztyének felekezetté szervezkedését, isteniszteletüket. Lelkes szavakkal buzdít az ösök példája követésére, hogy „egy lélek által mindnyájan egy testté szerkesztessünk.“

18. „Aratási hálaünnep“. III. Móz. XXIII. 9—22. Történeti rajz és erkölcsi intelem.

19. Adventi. Mikeás V. részéről. Itt szerző bő tárgyismertét tárja fel, kétségen felül bebizonyítja, hogy Jézus a messiás, kiről a próféták irtak és szólottak! „Tisztítsuk azért szivünket, hogy legyünk az Isten hajléka a szentlélekben.“

20. Az utolsó ótestamentomi próféta. Malakiás IV. része. Malakiásnál felmutatja, hogy nemcsak a Messiás eljövételét prófétálja meg, de K. Jánosét is. Leghatározottabb jövődőlést találunk ő nála Jézusról.

Ezzel bezárja szerző bibliamagyarázatait, melyekre nézve csakis elismerést nyilváníthatunk ki.

A függelékben közölt egyházi beszédek inkább helyi viszonyokkal bírnak, biblia színezetűek, bár dalnokokból is idéz, sőt egyikben még a mendemondákra is alapítja ítéletét.

Az egész mű megérdemli a legmelegebb pártfogást, annál is inkább, mert a kiállítása is igen csinos és ára is jutányos.

V e r i t á s.

B E L F Ö L D.

Üdvözlő levél a lyoni zsinathoz.*)

Tiszteletes F i s c h G. urhoz a zsinati bizottság elnökéhez. Uram és tisztelt testvér!

Vettem a jelen zsinatra meghívót, elő nem látott körülmények gátoltak korább irni, de ha szinte az utolsó órában is, ki akarom fejezni érzelmeimet kedves egyházuk iránt.

Egyházunk szervezete pénzalappal nem rendelkezik oly célra, sem szokásban nincs, hogy magát rendesen képviseltesse követek által a távoli országbeli testvérek zsinatain, ez az egyetlen ok, miért csak kivételesen és ritkán felelhetünk meg hasonló

*) Fisch Gusztáv ur levele szept. 17-én kelt, Lapunk 40-dik számában közölt téves keltezés ezennel kijavítottatik. Főtiszteletű ur leveléhez (itt közöltetik magyar fordításban) a legnagyobb örömmel járultak a többi aláírók. Szerk.

felhívásoknak. Kerületi gyűlésünk épen ez évben indítványozta előkészíteni egy közszinat egybehívását, hogy egyesítné az a magyar ref. egyházkerületeket, melyek 1791 óta közszinatba gyűlve nem valának. Remélem, ha az öt egyházkerület egy zsinatba szerveztethetik, akkor az üdvös képviseltetés — e hasznos kötelék — a külföldi testvér egyházakhoz, megkönnyebbitve leend.

Valahányszor hirt hallunk a francia evangyéliomi egyházak tetteiről s előhaladásáról, szivünk örömmel telik el. Önök ékelve vannak a clericalismus közé, mely ellensarka a prezsbiterelvűségnek, amott a hagyomány és számbeli erő túlnyomó, itt, azaz önöknél pedig az evangyéliomi erő, körülvéve ám hallatlan akadályokkal. Önök küzdenek és harcolnak bátran s apostolilag, levén vezérszövétnékök az evangyéliomi tudat s bibliai világoosság. Önök mennek elő hittel, bizalommal, mondván az apostollal: „nem félünk semmit is“ (Csel. XX. 24.), még ha új Agabusok jönnének is tanácsolni a máskép cselekvést. (Csel. XXI.)

Az önkormányzati szabadság, melynek önök szerény, de kitartó képviselői a köztársaságban, — nekünk is felette kedves kincs. Kivánjuk haladását, terjedését elveiknek, adja az Ur a maga kegyelmét önökre és növeszsze számban is az elhatárott szilárd lelkeket egyházuk körében. Támaszson Isten buzgó, s apostoli hittel tölt férfiakat Egyesületök (Union) diszeül s a hiveknek erősítésére.

Fogadják s fogadja elnök ur keresztyén rokonszenvünk s szeretetünk kifejezését.

Debreczen, 1877. október 27.

A tiszántúli ref. egyházkerület részéről

R é v é s z B á l i n t szuperintendens.

T ó t h S á m u e l főjegyző s hittanár.

B a l o g h F e r e n c z, hittanár.

A z á g h. ev. iskolaszékek szervezete a zólyomi esperességben.*)

(Vége.)

14. §. Az iskolába járni köteles gyermekeket a lelkész közbenjöttével a községi előjáróság által évenként a szorgalmi idő kezdete előtt pontosan és lelkiismeretesen összeírattja, és szigoruan felügyel arra, hogy azok az iskolát rendesen látogassák. A mulasztók szüleit vagy gondviselőit első izben megintti, aztán a mulasztások jegyzékét minden két hétben a községi előjáróságnak a büntetések kiszabása és végrehajtása végett átadja; attól a behajtott büntetési pénzeket átveszi s az iskola javára fordítja.

15. §. Intézkedik arról, hogy az iskolák a szükséges taneszközökkel és taneszközökkel fel legyenek szerelve.

16. §. Beszerzi a szükséges tankönyveket és szigoruan felügyel arra, hogy az iskolákban olyan tan- és kézi könyvek s taneszközök, melyeket az illetékes egyházi hatóság, vagy az állam megtiltott, ne használtassanak.

E szerint az engedélyezett vagy előirt és az iskolákban használandó tan- és kézikönyveknek s az ahhoz tartozó taneszközöknek az esperesség pecsétjével ellátott lajstromát készen tartja és kívánatra a tanfelügyelővel vagy annak helyettesével közli, avagy előtte felmutatja.

17. §. Gondoskodik arról, hogy iskoláiban az egyházi főha-

*) Lásd elejét a 40-ik számban. Sürgős közlendők miatt késett, miért is a tisztelt közlő elnézését kérem. Szerk.

tóság által megállapított tanterv pontosan kövessék, melynek alapján a tanítókkal egyetértőleg évről évre megfelelő órarendet megállapít, ezt a tanító által a tanterem falára kifüggeszteti és szorosán követteti.

18. §. Felügyel arra, hogy minden iskolában meg legyenek és rendben tartassanak s vezettessenek az iskolai rendtartáshoz szükséges felvételi, anyakönyvi és mulasztási naplók, s a tanfelügyelő kívánatára mindenkor felmutattassanak.

19. §. Szigorúan betartatja a népoktatási törvény 54-dik §-ában előirt szorgalmi időt. Meghatározza tehát az esperesség rendelete értelmében az iskolai év kezdetét és kellőleg, idejekorán közhírré tevén ezt és kitűzvéen ugyanakkor a beiratás napjait, gondoskodik arról, hogy úgy a mindennapi valamint az ismétlő iskolába járnai kötelesek az egész szorgalmi idő alatt látogassák az iskolát.

A gyenge testalkatu, elmebeteg, siketnéma stb. gyermekeket orvosi bizonyítvány alapján az iskola látogatásától felmenti.

Meghatározza azon napokat is, melyeken az iskolai oktatás szünetel.

20. §. Intézkedik közgei által arról, hogy az esperesség vagy a község útján bekívánt iskolai statisztikai kimutatások a kellő időben és pontossággal kitöltve beküldessenek.

21. §. Felügyel arra, hogy a tanító az esperesség engedélye nélkül mellékhivatalt ne viseljen.

22. §. Az iskolákat hetenkint legalább egyszer kiküldött tagjai által meglátogatattja. Itt azonban megjegyeztetik, hogy a kiküldöttnek nem szabad a tanításba keverednie, hanem csakis az iskolát megvizsgálnia és a tanítás menetét figyelemmel kísérenie. Tudomást szerez magának arról: vajjon a gyermekek rendszeren járnak-e az iskolába? Vajjon a tanítás imával és énekkel kezdődik s végződik-e? Vajjon a leányok a fiuktól elkülönítve vannak-e? Mire van szüksége az iskolának? Mi kívánságai vannak a tanítónak iskolájára nézve?

Látogatásának napját bejegyzzi a tanítónak e célra elkészített jegyzőkönyvébe, a tapasztalatról pedig jelentést tesz az iskolai széknek.

23. §. Felügyel a tanítók erkölcsi magukviselésére, kötelességük hí és pontos teljesítésére, a gyermekekkel bánásmódjukra. A hanyag nagy rossz magaviseletű tanítót megint, s ha ismételt intése sikertelen marad, bejelenti ezt az egyházi közgyűlésnek, mely szükség esetén a kellő lépéseket az esperességi elnökségnél megteszi.

24. §. Az iskolai fegyelem ügyében, valamint a tanítók és szülők közt fennforgó panaszokban elsőfokúlag határoz, határozata ellen mindkét fél 15 nap alatt az egyházi közgyűlésre felelbezhethetvén.

25. §. A tanításnál észrevett hiányokat, amennyire azt saját közbenjárása által teheti, elhárítja, ellenesetben bejelenti azokat az egyházi közgyűlésnek.

26. §. Az egyház által megállapított tandíjaknak és iskolai illetékeknek felemelése vagy leszállítása iránt indokolt javaslatot terjeszt az egyházi közgyűlés elé.

A szegény gyermekeknek a tandíjt elengedi. Ezen intézkedései által azonban nem szabad a tanító hiványilag biztosított jövedelmének csorbát szenvednie, minélfogva oly alapnak előállításáról gondoskodik, melyből a szegény gyermekek illetékei fizetendők, sőt azok a szükséges tankönyveket és tanszereket, esetleg ruhát is kaphassák.

27. §. Az évi nyilvános vizsgákon küldöttei által részt vesz.

28. §. Az országos nyugdíjintézetbe felvett tanítót, ha az egyházba beköltözik, vagy lakhelyét változtatja, azon hely nevével együtt, a honnan jött, vagy a hová költözött, a tanfelügyelőnek azonnal bejelenti.

29. §. Általában felügyel arra, hogy az iskolai törvények, és az egyházi hatóságoknak az iskolaügyre vonatkozó rendeletei, pontosan végrehajttassanak.

30. §. Összes működéséről legalább egyszer évenként, sürgős és fontosabb esetekben azonban akármikor, kimerítő jelentést tesz az egyháznak.

B) A z iskola anyagi ügyei körül.

31. §. Évenként kellő időben iskolai költségvetést elkészít, ezt az egyházi közgyűlésnek jóváhagyás végett beterjeszti és annak határain belül kezelteti gondnoka által az iskolának bevételeit és kiadásait.

Előre nem látott nagyobb mérvű szükségletek fedezése iránt indokolt előterjesztést tesz az egyháznak.

32. §. Az iskola javára kezeli, illetőleg a gondnok által kezelteti, az iskolának mindennemű alapját és vagyonát, melyet az egyháztól leltár mellett átvesz, és azzal egyetértőleg gondoskodik annak gyarapításáról.

Azon esetben, ha ily alapok az alapítványozónak határozott akarata szerint más által kezeltetnek, ezeknek helyes kezelésére felügyel.

33. §. Gondoskodik arról, hogy az iskolai gondnok az egyház pénztárából az iskolai szükségletekre kellő összeget negyedévenként előre rendszeren megkapja, az összes szükségleteket (beleértve a tanítók fizetését) fedezze, évenként kellő időben okmányolt számadását megvizsgálás végett eléje terjeszse.

Az iskolaszék által megvizsgált számadás felülvizsgálás végett az egyház elé terjesztendő.

34. §. Az egyházzal egyetértőleg intézkedik az iskolai épületeknek kellő fentartásáról és javításáról.

Különösen pedig felügyel arra, hogy az iskolai épületek csakis az esperesség által megerősített terv szerint, megfelelőleg a népokt. törv. 27. 28. §§-ainak, emeltessenek s illetve átalakíttassanak.

35. §. Az iskolai leltárakat elkészítetteti s rendben tartatja.

Pályázat hirdettetik :

1. „Egy hit és erkölcsi tankönyvre“, mely az eddig használatban levő s úgynevezett ker. kis katechismus helyett a népiskolákban kézikönyvül használható legyen és híven felölelje a helv. hitv. ev. ker. hitfelekezet tantételeit s valáserkölcsi igazságait. Nyelvezetére nézve a tanoncok értelmi fejlettségéhez alkalmazott, de a kor színvonalán álló legyen s terjedelme a 3—4 nyolczadrész nyomott ivet túl ne haladja.

2. „Egy hit erősítő kézikönyvre“ (agenda), mely a ker. vallás és tantételeinek rövid ismétlése mellett lehető világos ismeretet nyújtson a népiskolát végzett gyermeknek különösen a ker. vallás két sákramentomáról s tartalmazzon urvacsorálási imákat is.

3. „Egy hit- és erkölcsi vezérkönyv“ a tanítók használatára, mely a ker. hit és erkölcsannak az 1. alatt körülírt szellembeni tanítási módszertanát tartalmazza.

Az elfogadásra érdemesített könyvet az egyházkerület mint tulajdonát kinyomatja, szerzője pedig a tiszta jövedelem 50%-át fogja élvezni mindaddig, míg a könyv vagy könyvek

népiskoláinkban használtatni fognak. A pályaművek idegen kézzel leírva, névrentő levéllel ellátva, 1878. év augusztus hó 15-ik napjáig a dunántúli helv. hitv. egyházkerület püspökéhez Ó-Szönyre (Komárommegye) küldendők.

A dunántúli helv. hitv. egyházkerület 1877. év október 1—5. napjain Pápán tartott közgyűlés jegyzőkönyve 280. sz. a. hozott határozat alapján

Vályi Lajos, e. ker. e. főjegyző.

K Ü L F Ö L D.

A Gusztáv Adolf-egylet

31-ik nagy gyűlése 1877. szept. 4. 5. és 6-án.

(Megnyitás, évi jelentés, Czékus beszéde stb.)

Majnamelléki Frankfurt volt a G. A. e. ezidei nagy gyűlésének helye. Már 1526-ban hangzott itt a tiszta evangéliom prédikációja és 1530-ban Frankfurt is tartozott azon városok közé, melyek Ágostában a tiszta evangéliomot vallották. Itt mondá Gusztáv Adolf a város küldötteinek: „Már is egy golyót viselek testemben az evangéliomi hitért és minden perczen kész vagyok Istenért és az evangéliomért életemet kockára tenni.“ E város a kegyes Spener városa, ki 1666—86-ig itt működött, mint lelkész. 1843. szept. 21. és 22. a boldogult Zimmermann, darmstadti praelatus felhívására itt alakított át a kisszerű „G. A.-alapítv.“ G. A.-egyletté. Frankfurt tehát bölcsője a G. A.-egyletnek s most, 34 év után, újra itt tartandó gyűlését, az egykori gyermek, mint meglelt férfiú térbe szülővárosába.

Igy jellemezték a hivatalos üdvözlések közben, szept. 4-én délután 3 órakor, a gyűlés helyét. Az üdvözlések után, 4 órakor, tartatott a Katalin-templomban az első ünnepi istentisztelet, melyen Rogge, potsdami helyőrségi és udvari lelkész szónokolt a 20. zsoltár 6 verse felett.

„Emeljünk Isten nevében zászlót!“ és seregeljünk 1) a mentő szeretetnek, 2) a szétszakgatott egyház egyesítésének, és végre 3) az ev. hűség zászlója alá. — Jeles beszéd, melyből álljon itt egy hely:

„Ha távolban élő ev. testvéreink eddig hasonlítottak egy csapathoz, melyet az ellenség elvágott, mely elszakítva a fő-seregtől és minden segélytől megfosztatva, csak e kettő közül választhatott, — vagy az ellenségnek capitulálni, vagy az ellenség által megsemmisíttetni; úgy most egyszerre felvillant a régóta hasztalan várt felmentés reménye.“

„Ime előtörnek a fegyverek diszében, a szél lengeti a hazai zászlókat, távolból hallatszik a serkentő szózat: „Álljatok, álljatok férfiak, jönnék a testvérek, meghozzák szabadulástokat“; és ime, a már-már ingadozó sorok újra tömörülnek, a mentés lehetőségének reményét vesztők felbátorodnak újra, hogy állják meg helyöket. Így jelentette ki egyletünk az ev. testvéreknek az egyház közeledő segítségét és felélesztette újra sok helyen az evangélikusok laukadó bátorságát.

Félhatkor tartatott a polytechnikai társaság termében a nem nyilvános gyűlés, melyen a követek legitimálták magokat, Dr. Fricke Lipséből elnöknek, Dr. Diehl Frankfurttól helyettes elnöknek, azután a számvizsgálók és Dr. Zenker Lipséből jegyzőnek s a nyomtatandó évi tudósítás szerkesztőjének választattak meg. Az értekezés azután a felekezeten kívüli iskoláiról s más társulati érdekekről folyt.

Szept. 5. harangzúgás jelzé az ünnepély kezdetét. Reggeli 8 órakor gyűltek a követek és vendégek a császártérbe mentek onnan a Pál-templomba. Itt Dr. Gerok stuttgarti praelatus mondott beszédet I. Korinth. IV. 4—16. felett.

E klasszikus beszéd a 122-ik zsoltár gyönyörű szavait alkalmazza, mint üdvözlést Frankfurtra és a G. A. e. gyűlésére. Azután a Pál templomban Páli igét intéz a G. A.-egyletnek s felállítja a thémát: Legyetek én követőim! egy Páli igé Pál templomban a G. A.-egyletnek intézve.

Egyszerű, de művészi beszéd, mely rövid is, megragadó is. Méltó e beszédek a G. A.-egylettől Lipséből meghozatni; áruk 30 fillér.

Közvetlen ez istentiszteletre, d. e. 11 órakor következett a református templomban a nyilvános közgyűlés. Ének, az elnök remek imája és beszéde után felolvastatott a követek névsora és az üdvözlő levelek és táviratok.

Azután a berlini és badeni egyházi főhatóság küldöttei és Steitz frankfurti esperes mondák el üdvözlő beszédeiket, melyekre az elnök egyenként felelt.

A szegény egyházaknak adandó ajándékok, szent edények, bibliák átadása, s különösen Dr. Voigt beszéde, melylyel 2 oltári gyertyatartóról egész történetet elbeszél, — meghatók voltak.

Mielőtt a napirendre tért volna a gyűlés, elnök szót engedett Lohoff lelkésznek, ki Höchstbe, másnap d. u. tartandó templomi alapkő letételére hívta meg a gyülekezetet. Höchst nevezetes arról, hogy ott 1631. nov. 17. maga Gusztáv Adolf tartotta az első istentiszteletet; utóbb azonban osztozott a rajnavidéki egyházak sorsában, a folytonos vallási üldözésben.

Ezek után Dr. Criegern titkár terjeszté elő az 1875/76. évi működésről szóló **jelentést**.

A teljes segélyösszeg tett 739,344 márkát és 87 fillért, 41,817 márka és 16 fillérrel többet, mint a megelőzőtt évben. Alapítása óta szétküldetett 13.474,899 márka. Főegyletek száma 52. Alapítvány tétellett a központi bizottságnál 10, melyeknek értéke 28,052 márka; az egyleteknél 80, mely 14,335 márkát képvisel.

Érdekes tudni, hogy a G. A.-egylet egész kis irodalmat teremtett. Az egyleti czélok előmozdítására Hamburgban emlékkönyvet alapítottak, a házasulandók adományainak megörökítésére. A drezdai főegylet területén Scheuffler lelkész forgalmon kívüli rézpénzeket gyűjt s már 6 mázsa ércz és 200 márka pénz gyűlt be, melyből 2 egyháznak egy-egy harang fog szerzetni. — Az osztrák jubilaumi adományra buzgón gyűjtének; Elberfeld adta be a legelső adományt, 100 márkát. — Felemlített a magyarhoni „Leopoldinum-alapítvány“ is.

A társaság veszteségei közül kiemeljük Dr. Zimmermann Károly nevét és érdemét. Groszmann után volt az egylet legkitünőbb alapítója. Élte végéig ifjai szeretettel csüggött az egyleten. „Geschichte des Gustav-Adolf-Vereins“ című, kész munkájából csak 9 ivet bocsáthatott közre; a halál 1877. június 12-én eloltotta közhasznu élte világát.

A m. évben segélyeztetett 1149 egyház s ezek közül 18 annyira, hogy további segélyre nem szorul. Magyarországbán 60 egyház 20,760 márkát, Szlavoniában 3 egyház 800 m., Erdélyben 47 egyház 13,167 márkát kapott.

Épült 34 templom, 27 iskola, 17 paplak. Sürgős még 179 templom, 105 iskola és 90 paplak építése.

Adóssága van 354 egyháznak 2.748,215 márka.

Ezen évi jelentés tudomásul vétetvén, Dr. Criegern titkárnak fáradságos, statisztikai adatokkal járó munkájáért (2 nyomtatott iv) köszönet szavaztatott az elnök által.

Ezután első szólott Beck, straszburgi lelkész, mint az elszász evangelizatiói társaság küldötte, második pedig

Czékus István, mint a magyarhoni egyetemes ev. gyámintézet küldötte. Ezen, elismeréssel fogadott beszéd im itt következik:

„Igen tisztelt elnök ur! Kedves hitrokonok! A legforróbb hála és a legbensőbb elismerés érzelmével lépek e helyre, hogy a magyarhoni ág. h. ev. gyámintézet szives üdvözlését és Magyarország összes ev. népének szívbéli háláját tiszteletteljesen kijelentsem e nagytekintetű gyülekezet előtt. Mi magyar protestánsok örömmel ismerjük el: hogy Németországnak sokat, igen sokat köszönünk, mert nemcsak a protestántizmus szelleme hatott el Luther idejében Németországból Magyarországra, hanem a legnagyobb szenvedések napjaiban, a legirtózatossá üldözés éveiben is, hitünk a német hitbeli bátorság tüze, szenvedésünk a ti testvéri szeretetek, a ti résztvevő vigasztalástok által lett megnyitva és elviselhetővé téve. Örömmel ismerjük el, hogy a német egyetemek még most is azon gyógy- és áldást hozó források, melyekből az evangyéliomi világosság, tudomány és műveltség hazánkba áradoz, hogy a német egyetemek azon helyek, hol ifju hitjelöltjeink, úgy mint magam is egykor Tübingában — a hitnek, szeretetnek és reménynek tejével tápláltak, hogy Isten országát igaz szellemben és a Urunk és Idvezítőnk Jézus Krisztus példája szerint építhessék. Örömmel ismerjük el, hogy önök nemcsak a mi, nehéz próbákat kiállott, száműzött, de hú ev. lelkészeinket, és vértanúinkat I. Lipót király idejében igaz keresztyén szeretettel keblőkre fogadták, hanem kezdettől fogva nemeslelkű német fejedelmek és hitrokonok által a mi szegény egyházaink és iskoláink is támogatva lettek, nehogy elveszszenek, hanem hogy növekedjenek és felvirágozzanak! A mindenható tartsa fenn köztünk továbbra is e benső összeköttetést, fűzze napról-napra szorosabbra a hit és szeretet kötelékét szíveinkben, hogy mindnyájan azon alapon, hol Krisztus a szegletkő, növekedjünk és a Krisztus országát, az igazság és kegyesség országát sok áldással és sokak üdvére terjeszszük.

Hálát, forró hálát is hozok önöknek, igen tisztelt urak és testvérek, azon nagylelkű segélyekért, melyeket a G. A. e. a magyar ev. egyháznak, ez évben juttatott. Szívből mondok hálát evangy. egyetemes gyámintézetünk nevében, mint mely saját erejével Magyarország egyházai és iskoláinak szükségét fedezni nem képes. Legszívélyesebben mondok hálát azon ev. gyülekezetek nevében, melyeket a G. A.-egylet segélyével megörvendeztetett és melyeknek tagjai ezen jótétemények által apáik hitében és ev. hitvallásukban meg lettek erősítve, templomaik és iskoláikban azon mindennapi kéréssel lépnek az örök szeretetű atya oltára elé: Ő, az irgalmas és mindenható Isten, ne engedje áldásának napját lemenni a G. A.-egyleten.*)

(Folyt. köv.)

Láng Adolf.

*) Sajnáljuk, hogy térszűke miatt a szuperintendensi beszédet meg kelle itt szakítanunk. Folytatása a jövő számban jő. Szerk.

K Ü L Ö N F É L É K.

— **Köszönet Londonba.** Az angol biblia-társaság megküldte évi jelentését (Reports) 1866-tól 1877-ig 11 szép kötetben a debreczeni kollégiom könyvtárának s ezeket az esz-közlő B. F. tanár a tanárkari gyűlésnek át is adta. A tanárkar külön köszönő levelet intézett, angolul, Londonba a B. T. bizottságához okt. 27-iki kelettel Körösi Sándor igazgató aláírásával.

— (Halálozás.) **Csécsei Nagy József** ref. lelkész okt. 21-én elhunyt, a bővebb leírás jövő számban jöved.

— **Szilassy Gyula** ur Helvecziából hazájába érkezett, néhány nap múlva azonban visszautazik Bexbe. A vasárnap-ügyi legutóbbi nemzetközi tanácskozáson hazánk részéről ő tartott beszédet Genfben. Üdvözljük benne a vasárnap-ügyi egyik lelkes bajnokát s általában az egyház magasztos érdekeiért tevékenyen buzgó világi urat.

— **Lausanne.** Az itteni theologiai tanintézetben Godet vezérlete alatt végzi a hittanodát hazánk egyik ifja Sage Emil. A magyar theologus ifju komolyan vallásos, s maga Godet tanár ur is kedvezőleg nyilatkozott róla. Egyesítsünk a tudomány mellé hitet, a „tudós“ név szép, de a „keresztyén tudós“ nevezet felségesebb, ez legyen az ideál künn-benn egyaránt magasbra törő ifjaink előtt.

— **Ifjaink külföldön.** Orosz István végzett főtanodai kornagy (senior), Szatmári Sándor hittanvégzett ifjak Bécsbe érkezvén, beiratkoztak az ev. theol. szaktanoda hallgatói közé, így Bécsben Erdős Józseffel együtt 3 jeles növendéke van jelenleg a debreczeni kollégiomnak. Jénában van a 4-ik, Bázelen az 5-ik, Utrechtben a 6-ik, Edinburghban a 7-ik és 8-ik, tehát a tudományos Európa öt pontján, egyetemi városban, nyolcz előre törekvő theologusunk van, ez üdvözlendő tünemény; meg is emlékeztek éltetőleg rólok a theologusi ismerkedőn. Mikeás barátunk vegye tudomásul theologusaink haladására ezt; — az egyház őrállói pedig az akadémikus ifjakat itthon segítik célfelé, nehogy a szépen indult lelkesedést lelohaszsa a mellöztes rideg fuvalata.

— (Halálozás.) **Sántha István** Debreczen egyik derék bár egyszerű polgára, az egyháztanács vallásosan hő tagja, 65 éves korában elhunyt s okt. 30-án temettetett. A régi vallásos polgárok puritán példánya volt ő, egyházi énekek Lapunkban is fellépett, aláírta volt a Londonba először küldött üdvözlő szöveget az alakuló preszbiteri szövetséghez. — Minél több ily preszbiter Debreczennek s egyházainknak, akkor a közöny erő nem vesz! A boldogultnak emlékezete legyen áldott! lelke honoljon édes megváltója hajlékaiban, hová az évek szárnyain vágyakozott.

— **Csúthy Zsigmond** egyháztörténelmi műve a 15-ik iv nyomásáig haladt elő, legkésőbb új évre megjelenik a mű — az előfizetők megnyugtatóra és tudomásul szolgálhat.

— **Lausanne.** Egy katonatiszti ünnepély az itteni egyik templomban tüzetett megtartani, több lap tiltakozott a templom ily használata ellen, s a modernek Lapja az „Alliance liberale“ helyesli a tervet!

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.